

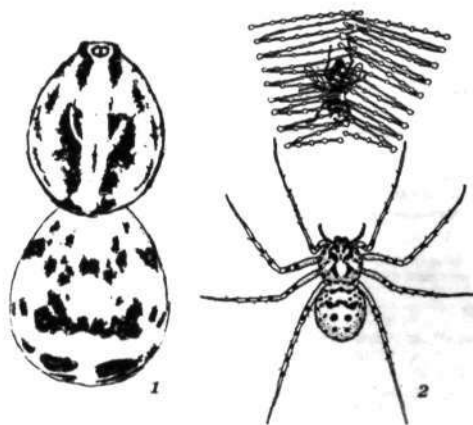
NEKAJ NOVOSTI MED PAJKI

Doslej smo leto za letom po loškem ozemlju nastavljali pasti (kozarce z etilenglikolom oz. formolom) in se tako seznanjali predvsem z na tleh (terestrično) živečimi pajki, njihovimi združbami in njihovim življenjem. Obsežnega dela tega našega ozemlja, Sorškega polja, pa smo se do sedaj dotaknili le na njegovem zahodnem obrobju, ko smo obravnavali pajke v gozdovih ob vznožju Križnogorskega hribovja pri Stražišču pod Šentjoštom (P o l e n e c , 1972) in v okolici Crngroba (P o l e n e c , 1958). Da bi dobili vpogled med te osmeronožce še iz osrednjega dela Sorškega polja, so bile 12. 12. 1987 nastavljene pasti (10), v mešanem gozdu nekje med zaselkom Meja in Žabnico. Toda ko sem ob koncu zime, ko je odlezel sneg (12. 4. 1988), prišel na pregled, je bilo vse uničeno... Mogoče bomo imeli več sreče kje bolj na varnem? – Da pa bi izpolnili vsaj delček zastavljene naloge, smo izbrali šest doslej neznanih vrst pajkov, ujetih ob domačiji v Puštalu, pod Stenom v vznožju Polhograjskega hribovja, ne daleč od Sovodnja, kjer se Poljanska dolina združuje z južnim obrobjem Sorškega polja.

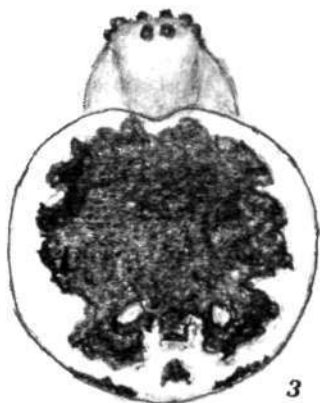
Preden pa se podamo na vrt ob Poljanščici, naj se za hip ustavimo pri pajku, ki se je 19. 5. 1975 ujel v past, nastavljeno na senožeti na Osovniku (857 m), vendar ga v združbi (P o l e n e c , 1975) nismo objavili, ker je bil nedorasel (v združbah praviloma objavljamo le odrasle primerke). Pajek je bil majhen, komaj 2 mm, blede rumenkast, toda tako pegast po telesu, zlasti po glavoprsju (sl. 1), da smo ga prepoznali in ugotovili, da imamo pred seboj pajka pljuvača (*Scytodes thoracica*, Latreille), enega najbolj svojiskih evropskih pajkov, svojiskih ne po postavi, temveč po načinu lova, kako ujame plen: odrasel pljuvač (4–5 mm) je ponočnjak in kot maček se plazi in išče žrtev ne z očmi, te so slabe, temveč s posebnimi za najrahljše tresljaje občutljivimi slušnimi laski. Ko tako zasluти, lahko rečemo »zasliši« žrtev,

Slika 1. Pajek pljuvač (*Scytodes thoracica*), nedorasel, juv. 2 mm

Slika 2. Pajek pljuvač je zvezal plen s svojim svojiskim pljunkom (po Bristowe 1947, iz Wiehle, 1953, p. 37)



komarja, mušico, kak centimeter pred njo nenadoma obstane, zadrgeče po vsem telesu in žrtev obstane kot okamnela. Niti ganiti se ne more, s številnimi kot steklo prozornimi cikcakasto potekajočimi lepljivimi vezmi je privezana k tlom (sl. 2). Ko je pajek zadržetal, je brizgnil, izpljunil lepljivo tekočino iz čeljusti (prvih pipalk, helicer). Ko tako leži plen zvezan na zemlji, pajek pljuvač še hip, dva počaka, potem pa pride k njemu, ga zastrupi in poje...» povzeto po W i e h l e j u. Tako smo na Osovniku prvič tudi na Slovenskem našli pljuvača na prostem. Od tedaj nam na loškem področju nikjer več ni zašel v past, pač pa se nam je 16. 6. 1979 ujel samček v sončnem gozdu s črnim gabrom pri Kubedu v Koprskem primorju. Sicer pa je ta posebej zelo razširjen. Iz Sredozemlja, kjer je doma, je našel pot vse do Severne Evrope, toda severno od Alp se drži le v zavetju človeških bivališč. Sicer pa je družina pljuvačev (*Sicariidae*) s svojimi skoro 200 vrstami razširjena le v tropskih in subtropskih področjih.



Slika 3. Kroglasti pajek (*Theridium blackwalli*), samica, nar. vel. 3 mm

Sedaj pa se vrnimo k pajkom, ki smo jih ujeli v sadovnjaku pri domačiji pod Stenom. Prvič na loškem, slovenskem in jugoslovanskem območju je bil ujet 24. 5. 1965 blackwallov kroglasti pajek, samica *Theridium blackwalli*, Cambridge. Okoli 3 mm velikega pajka smo našli na zeleniki, zimzelenem grmiču, pušpanu (*Buxus sempervirens*), ki raste na vrtu verjetno že odkar hiša stoji. Poleg paritvenega organa je za tega kroglastega pajka iz istoimenske družine (*Theridiidae*), značilna velika temnorjava lisa, ki kot nekak ščit prekriva domala skoraj ves hrbtni del zadka (sl. 3). Po podatkih (W i e h l e, 1937) za Nemčijo, Francijo, Švico živi na zelo omejenih bivališčih, kjer se najraje zadržuje v vrtovih ob hišah na raznih grmičih, celo v stanovanja zaide.



Slika 4. Pajkec (*Enidia cornuta*), samica, nar. vel. 2,2 mm

Slika 5. Pajkec (*Enidia cornuta*), ploditveni organ, epigyne (zelo povečano)



Slika 6. pajek skakač (*Marpissa muscosa*), samica, nar. vel. 8 mm

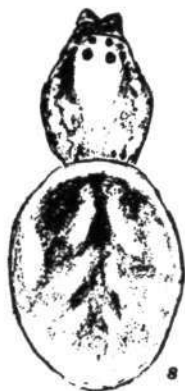


Slika 7. pajek skakač (*Sitticus pubescens*), samica, nar. vel. 4 mm



Na istem grmiču, na zeleniki, je bil istega dne 24. 5. 1956 ujet komaj 2,2 mm velik pajek iz družine pajkcev (*Micryphantidae*) *Enidia cornuta* (Blackwall). Samica, ki smo jo našli, ima rdečerjavkasto glavoprsje z značilnimi progami in pigmentacijo, zadek pa je temnosiv s svetlejšimi programi (sl. 4). Značilen je paritveni organ (epigin – sl.5). Podobno kot omenjeni kroglasti pajek živi tudi ta pajkec na grmovju pa tudi na drevju, na spodnjih vejah, le redko pa so ga našli na zelnatih rastlinah. Vrt ob Poljanščici je do sedaj edino njegovo nahajališče, znan je pa še iz Slavonije in Srema (Nikolić et Polenec, 1981).

Tudi naslednja dva pajka skakača (*Salticidae*): *Marpissa muscosa* (Clerck, 1757) in *Sitticus trunctorum* (Linne, 1758) sta prvič vpisana v seznam, v inventar loških in slovenskih pajkov. Skakači so otroci sonca, le redke bomo srečali v senčnatih gozdovih; na odprtih pašniških področjih, svetlih jasah, se večinoma zadržujejo višje od tal na rastlinah, na grmovju. Tudi v naseljih jih srečujemo, kjer se kaj radi sončijo na stenah, plotovih. Lesena hiša s stenami in opaži je že sama po sebi topla in ni čuda, da se ti pajki tudi na njej kaj radi sončijo. Prvo omenjeni skakač iz rodu marpisa je bil ujet 3. maja 1965 na zahodni steni iz brun, in sicer 8 mm velika samica (sl. 6). Po podatkih se ta pajek s svojim sivkastim rahlo temno progastim zadkom najraje drži na starih borovcih z razpokanim lubjem. Toda stara hišna stena mu je morala biti tudi všeč. Naslednjega skakača s štirimi svetlimi



Slika 8. Zeleni kodrač (*Dictyna viridissima*), samica, nar. vel. 4 mm

Slika 9. Zeleni kodrač pod pajčevinastim šotorčkom (a), s pritrdilnimi nitmi (b) in s kodranimi lovilnimi nitmi (c) na listu divje vinske trte (iz Wiehle, 1953, p. 82.)



pegami na zadku in svetlo liso na glavoprsju (sl. 7) smo ujeli 26. 5. 1987, ko se je sončil na skednjih vratih; bila je 5 mm velika samica. Ta skakač, ki ga po novejših podatkih (Harm, 1973) imenujemo *S. pubescens*, živi na drevju, na deblih, najdemo pa ga tudi v naseljih na sončnih zidovih.

In še, na vinski trti vsajeni za hišo, smo 16. 9. 1987 našli 5 mm veliko samico zelenega kodrača (*Dictyna viridissima* Walckenaer = *D. walckenaeri*), ko je čepela »doma« pod pajčevinastim šotorčkom, sprednim na dnu trtinega lista (sl. 8, 9). Sicer pa pajek ni izbirčen, samo da je list dovolj velik; posebno rad si sprede svoje bivališče na listih divje vinske trte, kot vidimo na sliki, kjer so iz šotorčka žarkasto speljane pritrdilne nitke, preko katerih so v cikcaku položene nakodrane lovilne nitke. Pajek se zelo rad drži doma, tu se levi, tu obeduje in tudi svatuje.

Literatura

- Harm, M. (1973): Revision der Gattung *Sitticus* Simon. *Senck. biol.* 54, 369–403. Frankfurt.
 – Nikolić, F. & Polenec, A. (1981): Aranea. In: *Catalogus faunae Jugoslaviae*, III/4, 135 pp. Ljubljana.
 – Polenec, A. (1958): Pajki iz okolice Crngroba. *Loški razgledi* 5, 76–82. Škofja Loka.
 – Polenec, A. (1972): Pajki izpod Šentjošta. *Loški razgledi* 19, 375–381. Škofja Loka.
 – Polenec, A. (1975): Pajki z Osovnika 857 m. *Loški razgledi* 22, 154–162. Škofja Loka.
 – Wiehle, H. (1937): Theridiidae 119–222. *Tierwelt Deutschlands* 33, Spinnentiere oder Arachnoidea VIII. Jena.
 – Wiehle, H. (1953): Sicariidae 3–39, Haplogynae. *Tierwelt Deutschlands* 42. Jena.
 – Wiehle, H. (1953): Dictynidae 76–84, Cribelatae. *Tierwelt Deutschlands* 42. Jena.
 – Wiehle, H. (1960): Micryphantidae-Zwergspinnen 290–303. *Tierwelt Deutschlands* 47. Jena.

Zusammenfassung

EINIGE NEUHEITEN UNTER DEN SPINNEN

Umgebung von Škofja Loka

Um die Spinnen und ihre Vereinigungen noch aus dem Zentralteil des Sorško polje kennenzulernen, das sich im großen Dreieck nordöstlich von Škofja Loka zwischen dem Križna gora – Bergland im Westen und den Polhograjski Dolomiti im Süden erstreckt, haben wir voriges Jahr im ca. 5 km von der Stadt entfernten Mischwald Barberfallen (10) gestellt; leider wurden jedoch alle zerstört, vermutlich infolge der zu dichten Übervölkerung der Umgebung. Um wenigstens einen kleinen Teil der gestellten Aufgabe zu erfüllen, haben wir sechs, hauptsächlich in der Umgebung von Škofja Loka, im Obstgarten auf dem rechten Ufer des Flusses Poljanska Sora, in unmittelbarer Nähe des Südrandes des Sorško polje gefangene Spinnenarten gewählt.

Zunächst sei der Fund der Speispinne *Scytodes thoracica* erwähnt, die am 19. 5. 1975 im Freien, auf der grasbewachsenen Böschung des Berges Osovnik (857 m) in die Falle geriet. Sie war zwar nicht erwachsen (iuv.), nur 2 mm lang, jedoch so charakteristisch pigmentiert, namentlich auf dem Cx, daß wir sie erkennen konnten. Angeführt wird noch das eigenartige Vorgehen dieser Spinne beim Fangen ihrer Beute (nach H. Wiehle; 1953).

Im Obstgarten beim Bauernhaus wurde erstmals, sogar in Jugoslawien, ein Weibchen der Spinne *Theridium blackwalli* gefangen; sie wurde auf einem immergrünen Buchsbaum entdeckt. Auf dem gleichen kleinen Busch fingen wir am selben Tag ein Weibchen der Spinne *Enidia cornuta* (*Micryphantidae*) mit charakteristischer Epigyne. Bisher war diese Art nur aus Slawonien (Vojvodina) und aus Srem (Serbien) bekannt (Nikolić & Polenec, 1981).

Auf den sonnseitigen Holzwänden des Bauernhauses und der Scheune wurden zwei Springspinnen, Weibchen, und zwar *Marpissa muscosa* und *Sitticus pubescens* gefangen. Auf einem Blatt der wilden, am Hause wachsenden Weinrebe entdeckten wir ferner ein Weibchen der Kräuselspinne *Dictyna walckenaeri* = *D. viridissima*.